

**Сливка Л. З.**

<https://orcid.org/0000-0002-5556-0203>

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

**Будай О. В.**

Військовий інститут танкових військ Національного технічного університету  
«Харківський політехнічний інститут»

## ПЕРЕКЛАД ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТА КОМУНІКАТИВНІ ВИКЛИКИ

*У статті здійснено комплексний аналіз особливостей перекладу англomовної військової термінології українською мовою. Дослідження показало, що військовий дискурс характеризується високим ступенем спеціалізації, широким використанням багатокомпонентних термінів, скорочень, абревіатур, а також емоційно забарвленої лексики та сленгу. Це зумовлює необхідність від перекладача не лише володіння мовними засобами, а й здатності враховувати культурні чинники та прагматичні особливості комунікації.*

*У роботі систематизовано основні способи перекладу багатокомпонентних термінів: використання атрибутивних груп, перестановка компонентів, конструкції типу «іменник + прийменник + іменник», застосування дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, а також описовий переклад. Показано, що вибір конкретної стратегії залежить від семантичної структури терміна та інформаційного навантаження контексту. Окремо розглянуто приклади складних термінологічних поєднань, які потребують ретельного семантико-синтаксичного аналізу для адекватного відтворення українською мовою.*

*Значну увагу приділено перекладацьким трансформаціям, класифікованим на лексичні, граматичні та лексико-граматичні. Визначено роль модуляції, конкретизації, генералізації, калькування та експлікації у забезпеченні точності перекладу. Окремо акцентовано на проблемі перекладу пасивних конструкцій, які широко використовуються у військових текстах, та на необхідності їхньої адаптації до синтаксичних норм української мови.*

*Досліджено також емоційно забарвлену лексику та військовий сленг, що відображають специфіку професійного середовища. Показано, що буквальне відтворення таких одиниць не завжди є доцільним, натомість досягнення стилістичної адекватності можливе шляхом добору відповідних українських термінів або часткової заміни емоційних елементів.*

*Узагальнено, що переклад військової термінології потребує високої професійної компетентності перекладача, глибокого знання лексико-граматичних відповідностей та комплексного підходу, який дозволяє уникнути помилок і забезпечити точність та адекватність міжмовної комунікації у військовому дискурсі.*

**Ключові слова:** військова термінологія; багатокомпонентні терміни; перекладацькі трансформації; пасивні конструкції; військовий сленг; емоційно забарвлена лексика; адекватність перекладу.

**Постановка проблеми.** Англomовна військова термінологія становить складну багаторівневу систему, яку прийнято класифікувати на три основні групи: власне військову термінологію, військово-технічну термінологію та емоційно-забарвлену лексику (сленг). Перша група охоплює поняття, безпосередньо пов'язані з військовою справою, організацією збройних сил та веденням бойових дій, і здебільшого представ-

лена науково-технічними термінами. Друга група включає терміни, що описують технічні засоби та озброєння, тоді як третя – емоційно-забарвлена лексика – використовується переважно в усному мовленні військовослужбовців, відображаючи специфіку їхнього професійного середовища.

Проблема перекладу військової термінології полягає у необхідності забезпечення максимальної точності та адекватності відтворення

значення. Оскільки значна частина військової лексики складається з термінів, що несуть ключове смислове навантаження, правильний переклад військових слів і словосполучень нерозривно пов'язаний із коректним перекладом термінів. Хоча двомовні військові та технічні словники є важливим інструментом для перекладача, вони не можуть повністю задовольнити потреби практики, адже військова термінологія постійно розвивається, з'являються нові поняття й відповідні номінації. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення навичок перекладача, його здатності працювати з новими термінами та враховувати системність військової лексики.

Таким чином, актуальність проблеми перекладу військової термінології визначається динамічним розвитком військової сфери, постійним оновленням термінологічного апарату та потребою у збереженні точності й адекватності міжмовної комунікації і потребує постійного дослідження та вивчення.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У сучасній лінгвістичній науці переклад військової термінології розглядається як багатогранне явище, що охоплює семантичні, прагматичні та комунікативні аспекти. Військовий дискурс характеризується високим рівнем спеціалізації та постійним оновленням термінологічної бази у зв'язку з розвитком техніки, появою нових видів озброєння та трансформацією стратегій ведення бойових дій. Дослідники наголошують на необхідності системного підходу до перекладу, врахування контексту функціонування терміна, а також на особливій складності відтворення аббревіатур, акронімів і сленгових виразів. Важливим напрямом є також використання двомовних словників та електронних ресурсів, які, попри свою значущість, не завжди охоплюють новітні терміни, що зумовлює потребу у постійному вдосконаленні перекладацьких навичок.

Серед українських науковців, які досліджували цю проблему, варто відзначити таких як Н. О. Рябокін, С. В. Пашко, З. З. Коржак, М. Нагач, М. Хоменко та ін. Їхні праці присвячені аналізу англомовної військової лексики, проблемам адекватності перекладу та викликам, пов'язаним із неологізмами, аббревіатурами й емоційно забарвленою лексикою. У своїх дослідженнях вони підкреслюють, що переклад військової термінології є складним процесом, який потребує від перекладача не лише високої мовної компетентності, а й здатності орієнтуватися у військовій сфері, враховувати культурні чинники та забезпечувати точність міжмовної комунікації.

**Постановка завдання.** Метою статті є комплексне дослідження особливостей перекладу англомовної військової термінології з урахуванням її семантичних, прагматичних та комунікативних характеристик. У роботі ставиться завдання визначити основні труднощі, що виникають під час перекладу власне військових термінів, військово-технічної лексики та емоційно забарвлених виразів, а також окреслити шляхи їх адекватного відтворення українською мовою.

Особлива увага приділяється аналізу впливу контексту на інтерпретацію термінів, проблемі перекладу аббревіатур і акронімів, а також ролі словникових та електронних ресурсів у забезпеченні точності міжмовної комунікації. Таким чином, мета статті полягає у виробленні науково обґрунтованих підходів до перекладу військової термінології, що сприятимуть підвищенню рівня професійної компетентності перекладачів та удосконаленню практики міжкультурної комунікації у військовій сфері.

**Виклад основного матеріалу.** Англомовна військова термінологія становить складну систему, яка постійно розвивається та поповнюється новими номінаціями. Її формування відбувається за допомогою традиційних для англійської мови словотвірних механізмів. Найбільш поширеними є суфіксація (commander – командир, fighter – воїн), префіксація (paramilitary – напіввійськовий, ex-combatant – колишній комбатант), а також комбіновані моделі (deconcentration – деконцентрація). Значну роль відіграє основокладання, яке забезпечує появу складних термінів на позначення процесів чи явищ: peacekeeping – миротворчість, decision-making – прийняття рішень, manpower – людські ресурси. Важливим джерелом нових термінів є аббревіація: HRFs (High Readiness Forces) – сили високої готовності, LZ (landing zone) – зона посадки. [6]

Особливу складність становить багатозначність військових термінів. Наприклад, слово gun може означати гармату, рушницю, кулемет або загалом вогнепальну зброю. Подібні випадки вимагають ретельного аналізу контексту, адже значення терміна може змінюватися залежно від роду військ чи конкретної ситуації. Так, термін battalion у піхоті перекладається як «батальйон», а в артилерії та протиповітряній обороні – як «дивізіон». Подібні приклади свідчать про необхідність системного підходу до перекладу, який враховує семантичні нюанси та прагматичні умови використання.

З огляду на співвідношення реалій та їхніх відповідників в українській мові військові терміни

можна умовно поділити на кілька груп. До першої належать терміни з ідентичними реаліями та усталеними відповідниками: *battalion* – батальйон, *tank* – танк, *captain* – капітан. Їх переклад не викликає значних труднощів. Друга група охоплює багатоконпонентні терміни зі структурною відповідністю, наприклад *atomic bomb* – атомна бомба, *mine detector* – міношукач, *shock wave* – ударна хвиля. Третя група включає терміни, що позначають іноземні реалії, але мають прийняті українські відповідники: *Air National Guard* – Національна гвардія ВПС, *Military Occupational Specialty* – військово-облікова спеціальність. Найбільші труднощі становлять терміни четвертої групи, які не мають усталених українських еквівалентів. Наприклад, *Clothing allowance* перекладається як «грошова надбавка на отримання форми одягу». У цьому випадку застосовуються описові переклади (*attack problem* – тактичне завдання наступу), дослівне передавання (*general staff* – Генеральний штаб), транслітерація (*major* – майор, *lieutenant* – лейтенант) або комбіновані стратегії (*chief master sergeant* – головний майстер-сержант). [5, с. 211]

Окрему увагу слід приділити перекладу скорочень та аббревіатур, які є невід’ємною частиною військового дискурсу. Вони поділяються на графічні (*Svc* – service, *Pit* – platoon) та лексичні, що активно функціонують як у писемній, так і в усній комунікації. Лексичні скорочення включають еліпси (*Jeep* < *General Purpose*), укорочення (*bish* < *bishop* – військовий капелан), а також літерні утворення. Останні поділяються на аббревіатури (*ICR* – intelligent character recognition) та акроніми (*HIPeG* – високошвидкісна авіаційна гармата). Переклад скорочень потребує ретельного аналізу контексту та перевірки за офіційними джерелами, адже словники не завжди охоплюють новітні номінації.

Не менш важливим є переклад емоційно забарвленої лексики та військового сленгу, що відображають специфіку професійного середовища. Наприклад, термін *GI* у США позначає рядового військовослужбовця, але водночас має відтінок розмовності. У таких випадках буквальный переклад може призвести до втрати комунікативної адекватності, тому перекладач має застосовувати адаптивні стратегії, які зберігають прагматичний ефект висловлювань та враховують культурні особливості.

Значна частина англомовної військової термінології складається з багатоконпонентних термінів, що ускладнює процес перекладу навіть для

досвідчених фахівців. Такі одиниці не завжди представлені у спеціалізованих словниках, тому перекладач має здійснювати семантико-синтаксичний аналіз, визначати ключове слово та встановлювати смислові зв’язки між компонентами. Основними прийомами перекладу є використання аналогічних атрибутивних груп (*tactical air command* – тактичне повітряне командування), перестановка компонентів (*coast guard helicopter* – вертоліт берегової охорони), конструкції типу «іменник + прийменник + іменник» (*combat-ready unit* – готовий до бою підрозділ), застосування дієприкметникових та дієприслівникових зворотів (*8-men squad* – відділення, що складається з восьми осіб), а також описовий переклад (*kill house* – приміщення для тренувань зі штурму). [4, с. 46]

Вибір конкретного способу залежить від структури терміна та інформаційного навантаження контексту. Наприклад, у словосполученні *limited war capability* компонент *war* може належати як до попереднього (*limited war* – «обмежена війна»), так і до наступного (*war capability* – «можливість ведення війни»), що змінює зміст усього терміна. Аналіз складних структур, таких як *division artillery headquarters battery target acquisition platoon*, передбачає поетапне розмежування: «артилерія дивізії», «штабна батарея», «виявлення цілей», що у підсумку дає переклад «взвод виявлення цілей штабної батареї дивізійної артилерії». Подібний підхід застосовується і до терміна *Infantry battalion segregated combat operations*, який перекладається як «бойові дії піхотного батальйону у відриві від головних сил дивізії».

Переклад військових текстів нерозривно пов’язаний із застосуванням перекладацьких трансформацій, які забезпечують точність та адекватність міжмовної комунікації. Відповідно до класифікацій, виділяють три основні групи трансформацій: лексичні, граматичні та лексико-граматичні.

Лексичні трансформації охоплюють транскрибування й транслітерацію (*warrant officer* – уорент-офіцер), калькування (*infantry squad* – піхотне відділення), а також лексико-семантичні заміни: модуляція (смисловий розвиток): *pickup zone* – зона евакуації, *target reference point* – орієнтир; конкретизація: *sniper element* – підрозділ снайперів, *data book* – журнал спостережень; генералізація: *rifleman* – стрілок, *NBC* – зброя масового ураження. [2, с. 78]

Граматичні трансформації включають синтаксичне уподібнення, членування та об’єднання

речень, а також граматичні заміни (prone position – положення лежачи, long-range fire – вогонь на великих відстанях).

Лексико-граматичні трансформації охоплюють антонімічний переклад, експлікацію (continuous wave – телеграфний режим роботи) та компенсацію.

Важливо зазначити, що буквальный пошук відповідників у статутах чи словниках не завжди є адекватним. Наприклад, термін noncommissioned officers не можна перекладати як «сержантський і старшинський склад», адже він має специфічне соціальне значення у західних арміях. У цьому випадку доцільним є використання історично усталеного терміна «унтер-офіцери». Подібні приклади демонструють необхідність врахування культурних і системних відмінностей між арміями різних країн.

Окремі труднощі виникають також через синтаксичні особливості англійських військових текстів. Структура українського речення часто не збігається зі структурою англійського: змінюється порядок слів, послідовність частин речення, а іноді й граматичні категорії. Тому перекладач має добре орієнтуватися у системі лексико-граматичних значень обох мов, враховувати взаємодію лексичних та граматичних засобів і застосовувати граматичні заміни там, де це необхідно для досягнення адекватності.

Також однією з характерних рис англомовних військових матеріалів є широке використання пасивних конструкцій, які виконують важливу функцію у формуванні офіційного стилю та забезпеченні нейтральності викладу. Для української мови переклад таких конструкцій здійснюється кількома способами, що залежать від контексту та комунікативного завдання. Найчастіше застосовується форма пасивного стану у відповідному часі та числі (The primary position was prepared by the battery – Основна позиція була підготовлена особовим складом батареї). Поширеним є також використання дієслівних форм на -ся (Guideposts are set to point out the way – Орієнтири встановлюються для позначення напрямку руху). У випадках, коли пасивна конструкція не має прямого відповідника, застосовуються неозначено-особові форми дієслова в активному стані (Field fortifications are built of stone, wood, and all other available natural materials – Польові укріплення будують із каменю, деревини та інших матеріалів). [3, с. 96]

Додатковими прийомами є переклад підмета пасивної конструкції у ролі прямого чи непрямого

дodatка (corps and army engineer units are assigned the heavier tasks – корпусним та армійським частинам ставлять важчі завдання), використання іменників з прийменниками (The rate of reaction is influenced by many factors – Багато факторів впливає на швидкість реакції), а також трансформація пасивної конструкції в активну (Strong points are considered by the Americans to be the bulk of modern defense – Американці вважають, що опорні пункти є основою сучасної оборони). У деяких випадках пасивна форма замінюється дієслівними конструкціями української мови, які передають той самий зміст (This vehicle is created with a fording ability of 2.2 meters – Цей танк здатний долати броди глибиною 2,2 метри). Таким чином, переклад пасивних конструкцій потребує гнучкого підходу та врахування синтаксичних і стилістичних норм української мови. [7, с. 57]

Окрім термінології, важливим компонентом військового дискурсу є емоційно забарвлена лексика, яка відображає специфіку професійного середовища та комунікативні потреби військовослужбовців. Її можна умовно поділити на загально-вживану та вузько вживану. Перша група охоплює слова й словосполучення, що поступово входять у загальновідомий мовний обіг. Наприклад, для позначення поняття «просуватися» використовуються синоніми to dash, to drive, to forge ahead, to push, to race. Для вираження дій у бою застосовуються вирази на кшталт to crush forward, to fight one's way forward, to hammer southward.

Вузько вживана лексика формується переважно у середовищі військовослужбовців США та має обмежене поширення поза армією. Вона часто виникає в усному мовленні й лише згодом фіксується у літературі. Для осіб, не пов'язаних із військовою сферою, такі вирази можуть бути незрозумілими. До цієї категорії належать як розмовні слова, так і специфічний військовий сленг. Частина сленгових одиниць увійшла до просторічної англійської мови (GI – солдат, brass hat – генерал, hotwash – підбиття підсумків), тоді як інші залишаються вузькоспеціальними (slick – неозброєний вертоліт, loot – лейтенант). [1, с. 123]

Військовий сленг характеризується інтенсивним використанням скорочень, запозичень із жаргону та іншомовних елементів. До його складу входять також вульгаризми й жаргонізми, що не позначають спеціальних понять, але активно функціонують у військовому середовищі. Важливо враховувати, що стилістичні норми англійської та української мов відрізняються. Наприклад, військово-публіцистичний стиль української

мови тяжіє до використання статутних термінів і менш насичений емоційно забарвленою лексикою, тоді як англійський військовий дискурс допускає ширше використання сленгу.

Тому при перекладі емоційно забарвленої лексики перекладач має орієнтуватися не на буквально відтворення кожного слова, а на досягнення загальної стилістичної адекватності. Це може бути реалізовано шляхом заміни більшої кількості емоційних елементів англійської мови відповідними українськими термінами або добром окремих розмовних слів і виразів, які передають потрібний стиль та емоційне забарвлення. Такий підхід дозволяє зберегти комунікативну силу висловлювань і забезпечити їх зрозумілість для українського реципієнта.

**Висновки.** В ході проведеного дослідження було обґрунтовано, що переклад військової термінології є багаторівневим процесом, який поєднує лінгвістичний аналіз, контекстуальну інтерпретацію та комунікативну адаптацію. Військовий дискурс характеризується високим ступенем спеціалізації, постійним оновленням термінологічної бази та широким використанням як власне військових, так і технічних та емоційно забарвлених лексичних одиниць. Це зумовлює необхідність від перекладача не лише володіння мовними засобами, а й здатності орієнтуватися у військовій сфері, враховувати культурні чинники та прагматичні особливості комунікації.

Особливу увагу слід приділяти перекладу багатоконпонентних термінів, які становлять значну частину військової лексики. Їх адекватне відтворення можливе лише за умови ретельного семантико-синтаксичного аналізу, визначення ключових компонентів та встановлення смислових зв'язків між ними. Застосування різних способів перекладу – від атрибутивних груп до описових конструкцій – забезпечує точність і зрозумілість перекладу. Важливим інструментом є також використання перекладацьких трансформацій, серед яких провідне місце займають лексико-семантичні заміни, граматичні та лексико-граматичні прийоми. Вони дозволяють адаптувати англійські терміни до українського мовного середовища, зберігаючи їх зміст і комунікативну функцію.

Окремим аспектом є переклад пасивних конструкцій, які широко використовуються у військових текстах. Їх відтворення українською мовою потребує гнучкого підходу – від застосування форм пасивного стану до трансформації у активні конструкції чи використання неозначено-особових форм. Не менш важливим є переклад емоційно

забарвленої лексики та військового сленгу, що відображають специфіку професійного середовища. У цьому випадку завдання перекладача полягає у досягненні стилістичної адекватності, а не буквальному відтворенні кожного слова.

Таким чином, переклад військової термінології потребує високої професійної компетентності, глибокого знання лексико-граматичних відповідностей, уміння працювати з контекстом та враховувати специфіку військових реалій. Лише комплексний підхід, що поєднує лінгвістичний аналіз, семантичну інтерпретацію та комунікативну адаптацію, дозволяє уникнути помилок і забезпечити точність та адекватність міжмовної комунікації у військовому дискурсі.

Переклад військової термінології залишається актуальною проблемою сучасного перекладознавства, що потребує подальшого системного опрацювання. Перспективи досліджень у цьому напрямі можна окреслити кількома ключовими положеннями.

По-перше, важливим завданням є стандартизація та уніфікація військової термінології, що дозволить уникати розбіжностей у перекладі та забезпечить єдність міжмовної комунікації. Це особливо актуально в умовах міжнародних військових операцій, де точність і однозначність термінів мають вирішальне значення.

По-друге, перспективним є використання цифрових технологій та автоматизованих систем перекладу, які здатні швидко адаптувати нові терміни та узгоджувати їх із наявними стандартами. Розробка спеціалізованих електронних корпусів військових текстів та термінологічних баз сприятиме підвищенню ефективності перекладацької діяльності.

По-третє, подальші дослідження мають враховувати міжкультурний аспект перекладу, адже військовий дискурс різних країн відрізняється не лише термінологічною системою, а й стилістичними та прагматичними особливостями. Це стосується насамперед емоційно забарвленої лексики та військового сленгу, які потребують адаптації з урахуванням культурних норм цільової мови.

По-четверте, перспективним напрямом є розробка методичних рекомендацій для перекладачів, що систематизують способи перекладу багатоконпонентних термінів, пасивних конструкцій та скорочень. Такі матеріали сприятимуть удосконаленню професійної підготовки перекладачів та забезпеченню високої якості перекладу військових текстів.

Нарешті, важливим завданням є поглиблене дослідження прагматичних і комунікативних

викликів, пов'язаних із перекладом військових матеріалів. Перекладач має забезпечувати не лише точність, а й зрозумілість повідомлення для адресата, що особливо важливо у багатонаціональних військових контекстах.

Перспективи досліджень у сфері перекладу військової термінології полягають у поєднанні

лінгвістичного аналізу з сучасними технологіями, стандартизації термінологічної бази та врахуванні культурних чинників. Це дозволить забезпечити точність, адекватність і ефективність міжмовної комунікації у військовому дискурсі, а також сприятиме розвитку професійної компетентності перекладачів.

#### Список літератури:

1. Гаврилюк Н. В. Лексико-семантичні особливості перекладу військової термінології. *Вісник Житомирського державного університету*. 2019. № 45. С. 122–128.
2. Ковальчук О. С. Проблеми перекладу багатокomпонентних англomовних термінів у військовому дискурсі. *Наукові записки НаУКМА*. 2020. Т. 3. С. 77–83.
3. Коржак З. З. Особливості перекладу сучасної військової термінології. *Мова і культура*. 2020. № 35. С. 95–101.
4. Литвинська Т. Переклад військової термінології з англійської мови: проблеми та виклики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 12. С. 45–52.
5. Нагач М., Хоменко М. Особливості перекладу військових термінів. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2022. № 87. С. 210–216.
6. Рябокiнь Н. О., Пашко С. В. Особливості перекладу англomовної військової термінології на українську мову. URL: [https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv](https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv) (дата звернення: 11.01.2026).
7. Савчук Л. І. Особливості перекладу скорочень та абрeвіатур у військових текстах. *Філологічні студії*. 2021. № 12. С. 56–62.

#### Slyvka L. Z., Budai O. V. TRANSLATION OF MILITARY TERMINOLOGY: LINGUISTIC ASPECTS AND COMMUNICATIVE ISSUES

*The article deals with a comprehensive analysis of the peculiarities of translating English military terminology into Ukrainian. The study has shown that military discourse is characterized by a high degree of specialization, extensive use of multi-component terms, abbreviations, acronyms, as well as emotionally colored vocabulary and slang. This determines the necessity for translators not only to master linguistic means but also to take into account cultural factors and pragmatic features of communication.*

*The paper systematizes the main strategies for translating multi-component terms: the use of attributive groups, rearrangement of components, noun-preposition-noun constructions, participial and adverbial phrases, and descriptive translation. It is demonstrated that the choice of a particular strategy depends on the semantic structure of the term and the informational load of the context. Special attention is paid to complex terminological combinations that require thorough semantic and syntactic analysis for adequate rendering in Ukrainian.*

*Considerable attention is devoted to translation transformations, classified into lexical, grammatical, and lexico-grammatical. The role of modulation, concretization, generalization, calque, and explicitation in ensuring translation accuracy is defined. The problem of translating passive constructions, which are widely used in military texts, is emphasized, along with the necessity of adapting them to the syntactic norms of the Ukrainian language.*

*The study also examines emotionally colored vocabulary and military slang, which reflect the specificity of the professional environment. It is argued that literal reproduction of such units is not always appropriate, while stylistic adequacy can be achieved through the selection of equivalent Ukrainian terms or partial substitution of emotional elements.*

*In conclusion, the translation of military terminology requires high professional competence, profound knowledge of lexico-grammatical correspondences, and a comprehensive approach that allows avoiding errors and ensuring accuracy and adequacy of cross-linguistic communication in military discourse.*

**Keywords:** *military terminology, multi-component terms, translation transformations, passive constructions, military slang, emotionally colored vocabulary, translation adequacy.*

Дата першого надходження статті до видання: 13.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026